

В. В. Костицький,

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1692-9810>

А. А. Суходольська,

кандидат юридичних наук

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5794-9167>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ (ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД)

Національний авіаційний університет

проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна

E-mails: v.kostytsky@yahoo.com, a.suhodols@gmail.com

У статті аналізується національне та зарубіжне законодавство, яке регулює основні засади забезпечення лікарськими засобами в умовах війни. **Мета:** дослідити нормативно-правові акти та стандарти як на рівні національного, так і міжнародного права, теоретико-правові, етичні, моральні засади забезпечення лікарськими засобами в надзвичайних ситуаціях та в умовах війни. **Методи дослідження:** порівняльно-правовий, спеціально-юридичний, синтезу, аналізу та узагальнення, спостереження, загальнонаукові методи. **Результати:** з метою визначення засад та умов дотримання державою конституційних обов'язків і ратифікованих Верховною Радою міжнародних договорів досліджено основні права людини і громадянина, а також повноваження органів виконавчої влади, органів військово-цивільної адміністрації, воєнних лікарів, прав волонтерів в умовах надзвичайного або воєнного стану в Україні; на підставі повного та всебічного вивчення проблем реалізації правих норм у сфері забезпечення лікарськими засобами сформульовані системні висновки і пропозиції, які визначають шляхи вдосконалення функціонування правового механізму у цій сфері суспільних відносин. **Обговорення:** встановлено, що правове регулювання забезпечення лікарськими засобами потребує комплексного аналізу законодавства та практики його застосування, а також вироблення єдиного механізму реалізації забезпечення лікарськими засобами з урахуванням локальних особливостей реалізації права та функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування під час надзвичайних подій або воєнного стану.

Ключові слова: правове регулювання; лікарські засоби; надзвичайний стан; воєнний стан; військові госпіталі; військово-цивільна адміністрація.

Постановка проблеми та її актуальність. Забезпечення лікарськими засобами є однією зі складових дотримання основних прав людини і громадянина, зокрема права на охорону здоров'я та медичну допомогу. Очевидно, що дотримання прав, свобод і законних інтересів громадян може бути реалізоване належним чином при умові розробки і реалізації єдиного правового механізму правового регулювання в умовах надзвичайної ситуації або воєнного стану.

Цей механізм має бути спрямований на дотримання низки соціальних гарантій людини, зокрема забезпечення лікарськими засобами. Важливо, щоб при його розробленні кожен учасник суспільних відносин відчував ступінь своєї персональної відповідальності та взятих на себе політичних і моральних зобов'язань, а також юридичних обов'язків. Адже, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою

соціальною цінністю, визначають зміст і спрямованість діяльності держави, як це передбачено у статті 3 Конституції України [5].

Соціальні цінності визначають сутність права і його призначення у суспільстві, а тому мають гарантуватися і забезпечуватися державою [11]. Разом з тим, здійснення прав і свобод людини і громадянина, а значить державні гарантії цих прав залежать від врахування необхідності їх реалізації у діяльності передусім органів виконавчої влади. Адже конкретні соціальні послуги надаються звичайними працівниками, від рівня правової культури і чесності яких залежить так багато у здійсненні права людини і громадянина на охорону здоров'я і забезпечення ліками.

З початком повномасштабної російської агресії проти України та Українського народу стала зрозумілою значимість суб'єктивного фактору у суспільному житті, у тому числі у сфері реалізації права на охорону здоров'я та забезпечення ліками, що обумовлює необхідність аналізу ефективності чинного законодавства та з'ясування потреби у новелізації нормативних актів, змін регламентації правил і процедур у сфері забезпечення лікарськими засобами.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Предметом дослідження є теоретико-правові засади, норми міжнародного права, нормативно-правові акти національного законодавства, наукові праці, присвячені проблемам дотримання основних прав і свобод людини та громадянина, зокрема права на охорону здоров'я та забезпечення лікарськими засобами. Основним підґрунтям для теоретико-правового огляду і аналізу результатів дослідження стали публікації відомих українських та зарубіжних учених, котрі є представниками різних галузей знань, зокрема соціології та філософії права, теорії та історії держави і права, медичного права, адміністративного, міжнародного, конституційного права, інформаційного права, у тому числі таких, як Дж. Ботет, Р. Гревцова, В. Костицький, В. Краукліс, О. Макеєва, Н. Новицька, Н. Оніщенко, О. Світличний, Ю. Битяк та інші.

Мета статті полягає у дослідженні проблем ефективності реалізації національного законодавства та норм міжнародного права, пошуку шляхів удосконалення механізму правового регулювання забезпечення лікарськими засобами в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні існує чимало варіантів тлумачення поняття «правове регулювання» і слід зазначити, що воно залежить від того, представник якої наукової школи його надав.

Представники теоретико-правової науки надають визначення правовому регулюванню як певному юридичному впливові на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою права й всієї сукупності правових засобів. Так, на думку А. Куліша, «правове регулювання – це здійснюваний в інтересах суспільства за допомогою норм права вплив на поведінку учасників суспільних відносин з метою встановлення й упорядкування останніх» [6, с. 62].

У числі правових засобів такого впливу називається Конституція України, міжнародні договори, нормативно-правові акти, досвід законодавчого регулювання та практика застосування норм права в інших країнах.

В основі нормативно-правового регулювання цих суспільних відносин – норма Конституції України, відповідно до статті 49 якої кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Здійснення цього права передбачає належне функціонування усієї системи охорони здоров'я, уможлиблюється за умови ефективного правового регулювання та відповідного державного фінансування соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм, наявності налагодженої системи підготовки медичних кадрів, державного сприяння виробництву, закупівлі і сертифікації лікарських засобів.

Завдяки такому підходу держава може створити умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. Державне та самоврядне фінансування дозволяють у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медичну допомогу надавати безоплатно. Важливою гарантією тут є заборона на ско-

рочення існуючої мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я, обов'язок держави сприяти розвитку лікувальних закладів усіх форм власності [5].

Зміст цієї статті Конституції України ілюструє особливість сучасного конституційного закріплення відповідальності держави перед людиною. Разом з тим, можливості зобов'язань соціально відповідальної держави можуть бути обмежені об'єктивними причинами, до яких відносимо такі, як світова пандемія COVID-19, надзвичайні екологічні ситуації, а також воєнний стан або просто війна, складовою якої сьогодні став російський ракетний терор проти цивільного населення в Україні.

У такій ситуації зростає важливість системності та адекватності діяльності держави з врахуванням відповідних, у тому числі і воєнних загроз. Розуміючи глобальний зміст своєї відповідальності перед Українським народом, Уряд України 01 березня 2022 року повідомив Генерального секретаря ООН про відступ від деяких зобов'язань у галузі прав людини відповідно до ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП) та ст. 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) на час дії воєнного стану, запровадженого 24 лютого відповідно до Указу № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». При цьому також враховувалося, що міжнародні договори в галузі прав людини дозволяють призупиняти дію певних зобов'язань держав-учасниць цих міжнародних правових документів у межах суворо визначених параметрів [9].

Нагадаємо, що Україна має відповідні зобов'язання за міжнародними договорами з прав людини та звичайним міжнародним правом у галузі прав людини. Як визнано Міжнародним Судом ООН і відповідними органами ООН, норми міжнародного права у галузі прав людини мають застосовуватися і під час збройного конфлікту. Зобов'язання держав у галузі прав людини мають виконуватися екстериторіально за будь-яких обставин, де держава здійснює юрисдикцію або ефективний контроль. Виходячи з вище зазначеного, можемо стверджувати, що забезпечення права на охорону здоров'я, у

тому числі й забезпечення лікарськими засобами навіть в умовах війни, залишається важливою функцією держави, яку кожна держава має виконувати, використовуючи для цього усі необхідні засоби.

Тут варто звернути увагу на особливість української політико-правової практики, яка впливає із положень статті 17 Конституції України. Маємо на увазі, що у цій статті захист суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення національної та іншої безпеки визнано і основним обов'язком держави, і справою усього Українського народу. Ця конституційна норма визначає ряд проблем державно-суспільного життя у якості спільної справи держави і Українського народу. Українське суспільство як ніколи консолідоване та всіляко допомагає державі вистояти в ці складні часи, у тому числі у питаннях забезпечення реалізації права людини на охорону здоров'я. Зокрема, наші співвітчизники і в Україні, і знаходячись за кордоном у співпраці з благодійними організаціями, залучаючи підприємства і різні фонди, організували передачу гуманітарної допомоги в Україну, у тому числі й ліків. Слід відмітити, що і українські підприємці, і звичайні громадяни у цій складній ситуації закупають ліки, транспортні засоби, предмети особистої гігієни, одяг, допомагають транспортувати лікарські засоби та інші матеріальні ресурси в місця, де велися активні бойові дії і люди перебувають у ситуації обмеженого доступу до медичної допомоги та забезпечення лікарськими засобами.

У цей час законодавцем було внесено деякі зміни у Закон України «Про волонтерську діяльність». Зокрема, відповідно до пунктів 2, 3 частини 3 статті 1 цього Закону у новій редакції волонтерська діяльність може провадитися за такими напрямками: здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції,

здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з російською воєнною агресією проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам [3].

Також, слід зазначити, що на виконання постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 11.03.2015 р. № 101 «Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту» [8] було створено низьку територіальних госпітальних баз Міністерства охорони здоров'я України (надалі – МОЗ) за активною участю Державної служби України з надзвичайних ситуацій ще до повномасштабної російської агресії на території України.

Саме тоді Міністерством оборони України (надалі – МО) було організовано мобільні військові госпіталі, які базувалися на фондах військових клінічних центрів регіонів і призначені для надання кваліфікованої медичної допомоги на оперативних напрямках в зоні ведення бойових дій.

Слід вказати, що держава також передбачила особливості застосування Закону України «Про лікарські засоби» за наявності особливих потреб або епідемій та пандемій. Зокрема, відповідно до пункту 3 статті 6 Закону України «Про лікарські засоби» встановлюється спрощений порядок ввезення та обігу лікарських засобів, процедури завезення лікарських засобів у зазначених випадках визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я [4].

Варто також звернути увагу на питання забезпечення ліками осіб, які змінили місце проживання у зв'язку із війною. Врахувавши рекомендації про евакуацію, які надавалися підрозділами міністерства оборони, військови-

ми закладами та державними органами у місцях активних бойових дій, певна частина людей виїхала на інші відносно безпечні території або за кордон. Серед людей, які виїхали на іншу територію України та одразу отримали новий правовий статус внутрішньо переміщеної особи (далі – ВПО), були особи, котрі потребують постійного забезпечення ліками від держави. Для вирішення цієї проблеми МОЗ запровадив спрощений доступ громадян до первинної медичної допомоги: ВПО можуть отримати медичну допомогу у будь-якому державному медичному закладі, якщо тільки такий заклад спроможний забезпечити необхідне лікування. Також ВПО мають право на безкоштовні ліки при перебуванні на стаціонарному лікуванні або отримують медичну допомогу в межах програми «Доступні ліки».

Другою категорією вимушених переселенців, котрі потребують забезпечення лікарськими засобами, є особи, які отримали прихисток за кордоном. Українська держава також намагається допомогти і цій категорії громадян України в забезпеченні ліками і всіляко цьому сприяє. У числі відповідних заходів назвемо договір України з Республікою Польща про взаємне визнання мобільного додатку «diia.pl», в якому є розділ «e-рецепти». За допомогою цього застосунку особі, котра потребує ліків, що відпускаються за рецептом, може бути надано рецепт дистанційно сімейним лікарем цієї особи і такий рецепт буде визнаватися в Польщі. Варто відзначити, що держави-члени Європейського Союзу, котрі прийняли переселенців з України, надали їм статус осіб, які втікають від російської війни в Україні, а також забезпечили їх на час дії цього статусу безкоштовним медичним страхуванням та безкоштовними ліками для тяжкохворих.

До третьої категорії осіб, які потребують забезпечення ліками та надання необхідної медичної допомоги, можна віднести людей, які всупереч рекомендаціям відповідних органів влади та підрозділів МО про евакуацію залишилися в зоні бойових дій. Оскільки можливості державних лікувальних та інших медичних закладів тут об'єктивно виявилися обмеженими, цій категорії людей сприяли в отриманні і до-

ставленні ліків волонтери, а надавали допомогу військові лікарі. Така практика є ще однією ілюстрацією реалізації конституційного положення про вирішення проблем захисту суверенітету, безпеки і захисту прав та свобод людини і громадянина як спільної справи держави і народу. Адже військові лікарі – це не просто люди з вищою медичною освітою, які також мають військове звання, але ще й представники державної системи охорони здоров'я.

Нагадаємо, що військові лікарі мають особливий нейтральний статус, який відповідно до положень, закріплених у Женевській конвенції про поводження з військовополоненими, зобов'язані надавати допомогу постраждалим від військових дій або збройних конфліктів без винятків.

А до четвертої групи осіб, щодо яких застосовується особливий порядок надання медичної допомоги та забезпечення ліками, можна віднести людей, котрі опинилися на територіях, окупованих у результаті російської воєнної агресії, та були позбавлені можливості забезпечення життєво необхідними лікарськими засобами. На даний час неможливо встановити загальну кількість осіб, які стали жертвами незаконних дій російських військових та порушення ними норм міжнародного гуманітарного права, що набрало за загальносвітовим визнанням масштабів геноциду Українського народу. Тому в цьому випадку можуть використовуватися різні способи надання медичної допомоги і забезпечення людей лікарськими засобами, включаючи навіть участь відповідних військових оперативних підрозділів Збройних Сил України та партизанських формувань. Важливо фіксувати ці випадки з метою наступного притягнення агресорів до юридичної відповідальності, зокрема, кваліфікувати як злочинні діяння, коли гине цивільне населення, позбавлене лікарських засобів та засобів для їх отримання внаслідок умисних дій окупаційних військ.

З цього приводу також варто враховувати відповідні положення міжнародного права. Приписи міжнародного гуманітарного права забороняють та засуджують жорстоке, нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження з людиною, навіть на окупованих територіях, де

окупація обмежує можливості захисту прав людини, зокрема, права на життя. Зрозуміло, що під час окупації обмежується право людини на свободу пересування, її права на достатній життєвий рівень та на достатнє харчування, одяг і житло. У цих умовах також обмежений доступ до базової первинної медичної допомоги, включаючи можливість отримання основних медикаментів. Нагадаємо, що у цій ситуації за нормами міжнародного гуманітарного права забезпечення ліками не може повністю виключатися і у випадках загрози життю людини має здійснюватися окупаційними адміністраціями.

Ще одна проблема пов'язана із енергетичним терором, який став складовою російської воєнної агресії проти цивільного населення України. Потрібно, щоб механізм забезпечення електроенергією в умовах обмеження її надання та періодичних відключень у зв'язку із виведенням з ладу частини енергетичних потужностей України передбачав у числі першочергових і забезпечення фармацевтичного виробництва. Адже в Україні близько 130 фармацевтичних виробників, котрі обслуговують потреби внутрішнього ринку у лікарських засобах і завдяки яким забезпечується доступність до отримання ліків для населення на внутрішньому ринку.

Відзначимо, що національне законодавство про ліки і лікарські засоби спрямоване на реалізацію прав громадян медичну допомогу та на забезпечення лікарськими засобами, врегулювання суспільних відносин у фармацевтичній галузі на всіх стадіях обігу лікарських засобів [10]. Варто тут врахувати досвід Європейського Союзу. За останні десять років у фармацевтичній галузі Європейського Союзу відбулися значні зміни в частині управління ризиками. Європейська комісія за ці роки неодноразово переглядала існуючі положення про належну виробничу практику (GMP), а керування ризиками стало невід'ємною частиною системи забезпечення якості виробництва ліків з врахуванням рекомендацій ICH Q9.

Висновки. Підвищення ефективності державної політики, у тому числі у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина, необхідно здійснювати не тільки за допомогою

змістовних та структурних змін, а й за рахунок підвищення функціональної результативності реалізації поставлених задач. Звідси, в основу нової сучасної парадигми державної політики України у сфері охорони здоров'я має бути покладено розуміння того, що здоров'я людини – соціально-економічна цінність, а здійснення скоординованих дій, спрямованих на поліпшення здоров'я нації, – стратегічний пріоритет держави [7, с. 11–12]. Забезпечення лікарськими засобами, особливо в умовах війни, має залишатися важливим напрямом функціонування держави, зорієнтованим не тільки на сьогоднішній день, а й на те, щоб зберегти здоров'я людей і для повоєнної відбудови країни. Особливістю української практики тут є наявність як фактичної, так і конституційної спільної діяльності держави та інститутів громадянського суспільства у цій царині.

Література

1. Good manufacturing practices. Medicinal products for human and veterinary use. The rules governing medicinal products in the European Union. Volume European Commission. Directorate General III–Industry Pharmaceuticals and cosmetics. 1998. Edition.

2. OHCHR, International Humanitarian Law and Human Rights Law Relevant to Siege Warfare, January 2017. URL: https://reliefweb.int/attachments/e86a50ab-6643-3c33-8321-a00765e2e3fe/sieges_legal_note_-_final_-_en_1.pdf (дата звернення: 29.11.2022).

3. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

4. Про лікарські засоби: Закон України від 28 лип. 2022 р. № 2469-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-20#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

6. Куліш А.М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції

України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2003. 177 с.

7. Кучеренко О.О. Державна політика: теоретико-методологічні засади дослідження процесу формування та здійснення: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2001. 20 с.

8. Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистему єдиної державної системи цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 бер. 2015 р. № 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

9. Ситуація з правами людини в Україні в контексті збройного нападу російської федерації 24 лютого – 15 травня 2022 року. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ua/2022-08-17/2022-06-UkraineArmedAttack-UKR.pdf> (дата звернення: 28.11.2022).

10. Фармацевтичне законодавство: навч. посіб. / В.О. Шаповалова, В.В. Шаповалов, М.М. Халін та ін. 2-ге вид. Харків: НФаУ, 2010. 142 с.

11. Костицький Василь. Вибрані проблеми теорії права: підручник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 520 с.

References

1. Good manufacturing practices. Medicinal products for human and veterinary use. The rules governing medicinal products in the European Union. Volume European Commission. Directorate General III–Industry Pharmaceuticals and cosmetics. 1998. Edition.

2. OHCHR, International Humanitarian Law and Human Rights Law Relevant to Siege Warfare, January 2017. URL: https://reliefweb.int/attachments/e86a50ab-6643-3c33-8321-a00765e2e3fe/sieges_legal_note_-_final_-_en_1.pdf (data zvernennya: 29.11.2022).

3. Pro volontersku diyalnist: Zakon Ukrayiny vid 19 kvit. 2011 r. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (data zvernennya: 29.11.2022).

4. Pro likarski zasoby: Zakon Ukrayiny vid 28 lyp. 2022 r. № 2469-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-20#Text> (data zvernennya: 29.11.2022).

da.gov.ua/laws/show/2469-20#Text (data zvernennya: 29.11.2022).

5. Konstytutsiya Ukrainy: pryynyata na pyatyi sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrainy 28 cher. 1996 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (data zvernennya: 29.11.2022).

6. Kulish A.M. Orhanizatsiyno-pravove zabezpechennya statusu pratsivnykiv podatkovoyi militsiyi Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.07. Kharkiv, 2003. 177 s.

7. Kucherenko O.O. Derzhavna polityka: teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennya protsesu formuvannya ta zdiysnennya: avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.01. Kyiv, 2001. 20 s.

8. Pro zatverdzhennya typovykh polozhen pro funktsionalnu i terytorialnu pidsystemy yedynoyi derzhavnoyi systemy tsyvilnoho zakhystu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 ber.

2015 r. № 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennya: 29.11.2022).

9. Sytuatsiya z pravamy lyudyny v Ukraini v konteksti zbroynoho napadu rosiyskoyi federatsiyi 24 lyutoho – 15 travnya 2022 roku. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ua/2022-08-17/2022-06-UkraineArmedAttack-UKR.pdf> (data zvernennya: 28.11.2022).

10. Farmatsevtichne zakonodavstvo: navch. posib. / V.O. Shapovalova, V.V. Shapovalov, M.M. Khalin ta in. 2-he vyd. Kharkiv: NFaU, 2010. 142 s.

11. Kostytskyj Vasyl. Vybrani problemy teoriiy prava: pidruchnyk. Odesa: Vydavnychyy dim «Helvetyka», 2022. 520 s.

LEGAL REGULATION OF THE PROVIDING THE MEDICINAL PRODUCTS IN THE CONDITIONS OF WAR (THEORETICAL AND LEGAL REVIEW)

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mails: v.kostytsky@yahoo.com, a.suhodols@gmail.com

Purpose: to investigate legal acts, national and international standards of law, theoretical-legal, ethical, moral principles of providing medicinal products in emergency situations and in conditions of war. The **methodological basis** of the research consists of comparative legal methods, special legal methods, synthesis and generalization, observation, general scientific methods of analysis. **Results:** on the basis of a complete and comprehensive study the problems of the implementation of the right norms in the field of provision of medicinal products, develop systematic conclusions and proposals that determine the ways of improving the functioning of the legal mechanism in this field of social relations with the aim of determining the principles and conditions of compliance by the state with the main constitutional guarantees and ratified by the Verkhovna Rada international treaties, taking into account the study of the basic rights and responsibilities of a person and a citizen, as well as the powers of executive authorities, military-civilian administration bodies, military doctors, and the rights of volunteers in conditions of emergency or martial law in Ukraine. **Discussion:** it was established that the legal regulation of the provision of medicines requires a comprehensive analysis of the legislation and the practice of its implementation and application, as well as the development of a single mechanism for the implementation of the provision of medicines, taking into account the local peculiarities of the implementation of the law and the functioning of state authorities and local self-government bodies during emergency events or martial law.

Provision of medicinal products is one of the components of the observance of basic human and citizen rights, in particular the right to health care and medical assistance. It is obvious that the observance of the rights, freedoms and legitimate interests of citizens can be properly implemented under the condition of the development and implementation of a single legal mechanism of legal regulation in an emergency situation or under martial law conditions. This mechanism should be aimed at ensuring a number of social guarantees for a person, in particular, the provision of medicines. It is important that each participant feels the degree of his personal responsibility and assumed political and moral obligations, as well as legal obligations in accordance to it participation in the process.

Key words: legal regulation; medicinal products; state of emergency; martial law; military hospitals; military-civilian administration.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2022